

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI 11. ZİRVESİ: ÖNE ÇIKANLAR VE GELECEK BEKLENTİLERİ

Türk Devletleri Teşkilatı'nın (TDT) 11. Zirvesi, 6 Kasım 2024 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bışkek'te gerçekleştirildi. Dönem Başkanlığının Kazakistan'dan Kırgızistan'a geçtiği 11. Zirve, Türk dünyasının bölgesel ve küresel bağlamda güçlenen konumunu ortaya koyması açısından kritik bir dönemeç olarak değerlendirilebilir. "Türk Dünyasının Güçlendirilmesi: Ekonomik Entegrasyon, Sürdürülebilir Kalkınma, Dijital Gelecek ve Herkes için Güvenlik" teması ile toplanan liderler, "Siyaset, Dış Politika ve Güvenlik", "Ekonomik ve Sektörel İş Birliği", "Halktan Halka İş Birliği", "Türk Dünyasında Kurumsal İş Birliği" ve "Harici Taraflarla İş Birliği" ana başlıklarında 122 maddeyi görüşerek kayıt altına aldılar (TDT, 2024). Takip edildiği üzere TDT'nin her zirvesi, devam eden iş birliği ve bütünleşme süreçlerine yeni ivmeler kazandıracak kararlara sahne olmaktadır. Bu analizde, son dört zirve bildirisi çerçevesinde, Bışkek Zirvesi'nin öne çıkan yeni açılım ve yaklaşımları ile geleceğe dair beklentiler ele alınacaktır.

Bilindiği üzere 2021 İstanbul Zirvesi, hem teşkilatın isim değişikliği hem de kabul edilen Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi ile bir milat kabul edilmektedir (TDT, 2021). 2022 Semerkant Zirvesi'nde de bir dizi önemli belge imza altına alınırken aynı zamanda TDT 2022-2026 Strateji Belgesi kabul edilmişti (TDT, 2022). Hiç kuşkusuz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) gözlemci üye olarak TDT'ye kabul edilmiş olması, Semerkant Zirvesi'nin en ses getiren kararlarından birisiydi. "Türk Devri" temasıyla toplanan 2023 Astana Zirvesi'nde de «TURAN» Özel Ekonomik Bölgesi'nin (TURANSEZ) işlevsel hale getirilmesi ve Orta Koridor başta olmak üzere üye ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin ve bağlantısallığın geliştirilmesine yönelik çok sayıda önemli karar alınmıştı (TDT, 2023).

Bışkek Zirvesi bildirisinde devam eden iş birliği gündem maddeleri dışında yedi başlık dikkat çekicidir. Bunlardan ilki ve sosyal medyada hayli gündem olanı, hiç kuşkusuz TDT'nin yeni bayrağının kabul edilmesidir. Bildiride ifade edildiği üzere yeni tasarım, "Türk kimliği, birliği, ortak mirası ve değerlerinin sembollerini yansıtmakta" ve ortak geleceğe vurguyu güçlendirmektedir. Değinilmesi gereken ikinci başlık ise, Türk dünyası ideallerini ve kültürel birliğini pekiştirmeyi amaçlayan Türk Dünyası Şartı'nın onaylanmış olmasıdır. Kapsamına dair henüz detaylı bilgi paylaşılmamış olsa da takip eden yıl içerisinde adı geçen

belgenin üye devletlerce müzakere edilerek kamuoyuyla paylaşılması beklenmektedir. Kurumsal iş birliği ana başlığı altında kayda geçen diğer önemli bir husus ise ortak alfabe konusunda Uluslararası Türk Akademisi bünyesinde teşkil edilen komisyonca yürütülen çalışmaların üye devletler tarafından yakından takip edildiği ve dikkate alındığıdır. Uzun zamandır, Türk dünyası kamuoyunca heyecanla beklenen ve 9-11 Eylül 2024 tarihlerinde Bakü'de yapılan son toplantıda üzerinde mutabık kalınan ortak alfabenin üye devletlerce kabul ve onay süreçlerinin biraz daha zaman alacağı düşünülmektedir. Bunlar dışında, Bışkek Zirvesi bildirisinde Avrupa Birliği ve Afrika Birliği ile ilişkiler, Filistin ve Afganistan'daki gelişmeler gibi bölgesel ve küresel meselelere dair daha proaktif bir tutum ve stratejik vizyonun benimsenmiş olması da üzerinde durulması gereken hususlar olarak öne çıkmaktadır.

Bu başlıklara detaylı bakıldığında, öncelikle TDT'nin Türk dünyasının değerlerinin korunması ve çıkarlarının uluslararası arenada desteklenmesindeki rolüne açık bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Uzunca bir süre uluslararası gündemin sıcak başlıklarından birisi olan Gazze'de yaşanan insanlık dramı ile ilgili olarak üye devletler, "yıkıcı insani durumdan duydukları derin endişeyi ifade ederek, sivillerin ayırım gözetmeksizin hedef alınmasını kınadıklarını ve BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları da dahil olmak üzere uluslararası hukuka tam uygun olarak acil ve kalıcı bir ateşkes sağlanması ve Gazze'ye engelsiz insani yardım ulaştırılması çağrısı yapmış; ayrıca İsrail-Filistin ihtilafına iki devletli çözüm temelinde adil ve kalıcı bir çözüm bulunması çağrısında" bulundular. Devamında, "başkenti Doğu Kudüs olan 1967 öncesi sınırlara dayalı bağımsız, egemen ve hemhudut bir Filistin Devleti'nin uluslararası alanda tanınmasını desteklediklerini ve BM Genel Kurulu'nun 10 Mayıs 2024 tarihinde Filistin Devleti'nin Birleşmiş Milletler üyeliğine ehil olduğunu ve bu nedenle kabul edilmesi gerektiğini tespit eden kararını memnuniyetle karşıladıklarını" açıkladılar. Benzer şekilde Gazze'deki gerginliğin doğrudan etkilediği bir ülke olan "Lübnan'da da bir an önce ateşkes ilan edilmesi ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 (2006) sayılı kararının uygulanmasının önemi" teyit edildi (TDT, 2024). Son olarak, genelde Orta Asya'daki güvenlik meseleleri ile birlikte ele alınan Afganistan konusu, bir çalışma grubunun kurulması kararıyla ilk defa TDT'nin dış politika gündem maddelerine dahil edilmiş oldu.

Öte yandan, Macaristan'ın Avrupa Birliği Konseyi Dönem Başkanlığı'nın da sağladığı avantajla Bışkek Zirvesi'nde TDT ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, hazırlanan Ortak alışma Planı ile daha kurumsal bir zemine kavuşturulmuş oldu. Avrupa Birliği ile başlatılan bu yeni süreç gibi TDT'nin Afrika Birliği ile ortak bir zirve düzenlenmesi yönündeki girişimi de teşkilatın bundan sonra küresel meselelerde daha aktif rol almak istediğini göstermektedir.

Zirve'nin dikkat çeken bu başlıklarının yanında dijital ve yeşil ekonomi mottosu ile Türk dünyasındaki bütünleşme çabalarının lokomotifi olan ekonomik bütünleşmeye dair son gelişmelere de değinmek yerinde olacaktır. Özellikle yeşil finans ve dijital ekonomi konuları, TDT'nin bölgedeki ekonomik iş birliğini yeni nesil teknolojilerle ve çevresel sürdürülebilirlik ekseninde şekillendirdiğini göstermektedir. Türk Yeşil Finans Konseyi'nin kurulması ve dijital ekonomi alanında DEPA'nın (Dijital Ekonomi Ortaklık Anlaşması) imzalanması, ye ülkelerin ekonomik iş birliğini genişletme kararlılığını yansıtmaktadır (TDT, 2024). Bışkek Zirvesi'nin ekonomik iş birliği alanında bir diğer dikkat çeken yönü ise sermaye yatırımları açısından önem arz eden Türk Dünyası Yatırım Forumu'nun hayata geçirilmesi olmuştur. Bu yeni platform, ye ülkelerin yatırım potansiyelini artırma ve bölgeye doğrudan yabancı yatırımları çekme açısından önem arz etmektedir. Kazakistan'ın TURANSEZ zel ekonomik bölgesi projesi de TDT'nin ekonomik bütünleşme çabalarını daha somut ve uzun vadeli bir zemine taşımayı hedefleyen diğer bir girişimdir. Söz konusu bu girişimler, bölgenin ekonomik istikrarını artırma ve Orta Asya'yı Avrasya bölgesinde ticaretin merkezi haline getirme yönündeki önemli hamlelerdir.

Özetle, Bışkek Zirvesi, TDT'nin gelecekte izleyeceği politikaların önemli ipuçlarını vermektedir. Önümüzdeki dönemde, TDT'nin dijital ekonomi, yeşil finans, ortak kimliğin korunup, geliştirilmesi ve küresel politikalarda daha aktif bir rol üstlenmesi beklenmektedir. TDT, Orta Asya'da barış ve güvenliği sağlama misyonunu sürdürecek ve bu doğrultuda ilgili bütün taraflarla ekonomik kalkınma ve refah temelinde istikrarı destekleyici adımlar atacaktır. Ayrıca, siber güvenlik ve dezenformasyonla mücadele gibi günümüzün modern güvenlik tehditlerine karşı ortak çözümler üretmek üzere ye devletler arasında daha güçlü bir güvenlik iş birliği tesis edilecektir. Ekonomik iş birliği alanında, TURANSEZ gibi projelerle bölgesel bağlantısallığı artıran ve ticareti kolaylaştıran yeni girişimlerin de devam ettirilmesi beklenmektedir. Özellikle enerji, lojistik ve finansal entegrasyon konularında ilerleme kaydedilmesi, Türk dünyasının ekonomik gücünü artıracak ve küresel ekonomide daha etkin bir konuma yükselmesini sağlayacaktır. Sonuç olarak, Bışkek Zirvesi, TDT'nin kurumsal kimliğini güçlendiren ve aynı zamanda teşkilatın bölgesel ve küresel bir güç olma yolunda attığı önemli adımları ortaya koyan bir zirve olmuştur. Zirvede alınan kararlar, Türk dünyasının karşılaştığı yeni fırsatlar ve tehditlere karşı dayanışma içinde hareket etme kararlılığını yansıtmaktadır. TDT'nin her yeni dönem başkanlığında yeni sürpriz kararların gelenek

haline geldiğinden hareketle 1926 yılında I. Türkoloji Kurultayı'na (Bak) ev sahipliği yapan Azerbaycan'ın Kasım 2025'de başlayacak TDT dönem başkanlığında- I. Türkoloji Kurultayı'nın 100. yildnmnde- yeni tarihi bir karar alınarak Türk Devletleri Ortak Alfabetinin hayata geçirilmesi temennisiyile...

Kaynakça:

Türk Devletleri Teşkilatı (2024). Türk Devletleri Teşkilatı 11. Zirvesi Bışkek Bildirisi. Alınan yer: https://www.turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-11-zirvesi-biskek-bildirisi_3476. Erişim tarihi: 08.11.2024.

Türk Devletleri Teşkilatı (2024). Türk Devletleri Teşkilatı'nın On Birinci Zirvesi Bışkek'te düzenlendi. Alınan yer: https://www.turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilatinin-on-birinci-zirvesi-biskekte-duzenlendi_3475. Erişim tarihi: 08.11.2024.

Türk Devletleri Teşkilatı (2021). Türk Devletleri Teşkilatı'nın Türk Dünyası 2040 Vizyonu. Alınan yer: <https://turkicstates.org/tr/haber/turk-dunyasi-2040-vizyonu>. Erişim tarihi: 08.11.2024.

Türk Devletleri Teşkilatı (2021). Türk Devletleri Teşkilatı 8. Zirvesi İstanbul Bildirisi. Alınan yer: <https://turkicstates.org/tr/haber/turk-devletleri-teskilati-8-zirvesi-istanbul-bildirisi>. Erişim tarihi: 08.11.2024.

Türk Devletleri Teşkilatı (2023). Türk Devletleri Teşkilatı 10. Zirvesi Astana Bildirisi. Alınan yer: https://www.turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-10-zirvesi-astana-bildirisi_3113. Erişim tarihi: 08.11.2024.

Türk Devletleri Teşkilatı (2022). Türk Devletleri Teşkilatı 9. Zirvesi Semerkant Bildirisi. Alınan yer: https://turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-9-zirvesi-semerkant-bildirisi_2679. Erişim tarihi: 08.11.2024.